

בבית המשפט העליון

רע"פ 7446/07

בפני : כבוד השופט א' א' לוי
כבוד השופטת ע' ארבל
כבוד השופט ס' גובראן

המבקש : אדיב שעבי

נ ג ד

המשיבה : מדינת ישראל

בקשת רשות ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי
בחיפה מיום 23.7.07 בע"פ 1195/06 שניתן על ידי כבוד
השופט מ' פינקלשטיין

תאריך הישיבה : י"ב באייר התשס"ט (6.5.2009)

בשם המבקש : עו"ד יוסף יעקבי

בשם המשיבה : עו"ד אפרת רונן

פסק-דין

השופט ס' גובראן:

1. בפנינו בקשת רשות ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בחיפה, בתיק
עפ 1195/06, מיום 23.7.2007, בו התקבל ערעור המשיבה על הכרעת דינו של בית
המשפט לתעבורה בתיק 14721/05 מיום 7.9.2006.

2. הסוגיה העומדת בפני הכרעה בתיק זה, היא אופן השימוש המתחייב מן החוק,
בחגורת בטיחות בכלי רכב. הפתרון לכך, טמון בפרשנותה של תקנה 83ב(א) לתקנות
התעבורה, התשכ"א-1961 (להלן: תקנות התעבורה).

עובדות המקרה והדיון בערכאות קודמות

3. כתב האישום שהוגש כנגד המבקש, מייחס לו עבירה של נהיגה ברכב ללא
חגירת חגורת בטיחות, לפי תקנה 83ב לתקנות התעבורה.

4. על פי תיאור עובדות המקרה בדו"ח התנועה, המבקש נהג ביום 2.7.2004, בשעה 20:20 לפנות בוקר בכביש 4 לכיוון צפון, וחלף על פני צומת בתי הזיקוק כשהוא אינו חגור בחגורת בטיחות. טל יכנין, השוטר שהבחין בכך שהמבקש אינו חגור (להלן: טל), הורה לו לעצור לאחר הצומת. המבקש טען בפני השוטר כי היה חגור, אך החגורה הייתה מונחת מתחת לבית השחי שלו.

5. בעדותו בפני בית המשפט לתעבורה, אישר טל את תוכנו של דו"ח התנועה. שוטר נוסף שנכח במקום האירוע לא מסר את עדותו. המבקש חזר בעדותו על האמור בדו"ח וטען כי נהג כשהוא חגור והחגורה עברה תחת ידו.

6. בית המשפט לתעבורה בחיפה (כבוד השופט ש' יציב), זיכה ביום 7.9.2006 את המבקש מן העבירה שיוחסה לו בכתב האישום. בנוגע לשאלה העובדתית, קיבל בית המשפט את גרסת המבקש וקבע, כי הוא חגר את חגורת הבטיחות, כשהיא עוברת מתחת לבית שחיו. הסוגיה המשפטית שעלתה כתוצאה מכך, הייתה האם אופן חגירה זה מהווה הפרה של תקנה 83ב(א) לתקנות התעבורה, המחייבת אדם הנוהג ברכב לחגור חגורת בטיחות. מאחר ובגוף התקנה לא מפורט כיצד יש לחגור את חגורת הבטיחות בצורה תקנית, סבר בית המשפט לתעבורה כי עמימותו צריכה לפעול לטובת המבקש. נקודה נוספת שקיבלה התייחסות בפסק הדין, היא ההפניה של תקנה 83ב(א) לתקנה 364 לתקנות התעבורה, שהוראתה חובת התקנה של חגורות בטיחות כתנאי לרישום רכב על ידי רשות הרישוי. תקנה 364 מפנה גם היא בתורה לפרט 23 בתוספת השנייה של תקנות התעבורה, בו מפורטים סוגים שונים של חגורות בטיחות והמציין בין השאר כי חגורה אלכסונית חובקת את חזה הנוסע מן הירך לכתף שמנגד. בית המשפט לתעבורה סבר, שאין להקיש מן הפרט האמור לפרשנותה של תקנה 83ב(א). זאת, מאחר ותקנה 364 הינה במהותה הנחיה מנהלתית לרשות הרישוי – שלא לרשום רכב, אלא אם הותקנו בו החגורות המפורטות בפרט 23 – היא אינה מנסחת כלל התנהגות נורמטיבי כלפי נהגים המשתמשים ברכב, שהפרתו גוררת סנקציה פלילית. לפיכך, נקבע, כי לא ניתן ללמוד מן ההפניה לתקנה 364 על החובה לחגור חגורת בטיחות באופן תקני. תוצאה זו חיזקה את הנחתו הראשונית של בית המשפט ובאותה רוח נקבע, כי הרשעה המסתמכת על הנחיותיו של פרט 23, תעלה כדי פגיעה בעיקרון החוקיות.

7. המשיבה הגישה ערעור על פסק דינו של בית המשפט לתעבורה וביום 23.7.2007 ביטל בית המשפט המחוזי (כבוד השופט מ' פינקלשטיין), את הכרעת הדין והרשיע את המבקש בעבירה של אי חגירת חגורת בטיחות. בית המשפט המחוזי קבע,

כי התכלית החקיקתית של תקנה 83ב(א) מחייבת לקרוא את תקנה 364א כחלק בלתי נפרד ממנה. לפיכך, לצורך קביעת אשמתו של המבקש, יש לפרש את תקנה 364א כהוראת בטיחות, שבצידה סנקציה עונשית. עוד ציין בית המשפט המחוזי, כי החובה לחגור את חגורת הבטיחות בצורה תקנית, מרומזת גם בלשונה של תקנה 83ב(א) עצמה, הקובעת, כי על הנוסעים ברכב להיות חגורים ב"חגורת בטיחות". שמה של החגורה מעיד על ייעודה ושימוש לא בטיחותי בה, מרוקן את התקנה מתוכן.

טענות הצדדים

8. מכאן בקשת רשות הערעור שבפניי, בגדרה טוען בא כוח המבקש, כי המקרה עוסק בסוגיה בעלת חשיבות כללית ושיש בידיו להוכיח מדוע שגה בית המשפט המחוזי במסקנתו. ראשית, טוען הוא כי בית המשפט לא היה מוסמך לקבוע, כי חגירת חגורת בטיחות מתחת לבית השחי איננה בטיחותית. לדבריו, טענה זו עלתה לראשונה בהשלמת הטיעונים להודעת הערעור ולא בערכאה הדיונית ומלבד זאת, היא לא הוכחה על ידי המשיבה ולכן קביעתו של בית המשפט המחוזי בעניין זה, איננה מבוססת. טענתו השנייה של בא כוח המבקש הייתה שהוראות היצרן אינן מחייבות לחגור את החגורה מעל הכתף. לבסוף טען הוא, כי אין לקרוא לתוך ההוראה הפלילית של תקנה 83ב(א) תוכן של הוראות חיקוק אחרות. תקנה 364א רלוונטית לדעת בא כוח המבקש רק לצורך סוגי הרכבים המפורטים בה ולא לצורך סוגי החגורות שיש להתקין ברכבים אלה. כמו כן, פרט 23, מפנה לתת סעיפים 364א(ג), 364א(ד) ו-364א(ה), ואילו תת הסעיף הרלוונטי לענייננו, בו מוזכרות הדרישות לרישום רכב, הוא 364א(א). מלבד זאת לשיטתו, גם לשונו של פרט 23 גופא איננה קובעת מפורשות, כי יש לחגור את החגורה, כך שתעבור מעל כתף הנהג. בא כוח המבקש טוען, שעמימותה של התקנה לא צריכה לעמוד לרעתו של המבקש והוא מדגיש שגם המשיבה מודה, כי ניתן היה לנסח בצורה בהירה יותר. לאור כל האמור סבור הוא, כי יש לקבל את הערעור ולהשיב על כנו את פסק דינו של בית המשפט לתעבורה.

9. בא כוח המשיבה מצידו, איננו רואה הצדקה לדיון נוסף בסוגיות שכבר הוכרעו בבית המשפט המחוזי. לעצם השאלה הפרשנית, טענתו היא, כי קיימת זיקה ברורה בין שלוש הוראות החיקוק הרלוונטיות ודווקא הפרדתן הינה מלאכותית. בשל כך, הנהג מחויב לחגור באופן המצוין בפרט 23 – כשהחגורה חובקת את החזה באלכסון, מן הירך לכתף שמנגד ולא מתחת לבית השחי. עוד טוען בא כוח המשיבה, כי גם תכלית החיקוק מחזקת את עמדתו. מטרתה של חגורת הבטיחות היא לשמור על הנוסע, לבל יוטח בשמשה או ייזרק ממושביו ולכן חייבת היא לעבור מעל ולא מתחת לכתף. באשר

לסכנה הטמונה באופן שבו חגר המבקש בנסיעתו, מטעים בא כוח המשיבה, כי טענה זו עלתה אמנם בשלב השלמת הטיעונים לערעור בבית המשפט המחוזי, אך המבקש בחר שלא למסור את תגובתו עליה, ועל כן כעת, אין מקום להידרש לטענותיו.

דיון

10. אופן השימוש הראוי בחגורות בטיחות, הינו נושא המעורר שאלה כללית, אשר חורגת מעניינם של הצדדים ומצדיק דיון לגופו של עניין בתיק. לפיכך, החלטנו לדון בבקשת רשות הערעור כבערעור. אולם נקדים ונאמר, כי אין בידנו לקבל את טענות בא כוח המבקש ועל כן דין הערעור להידחות.

המסגרת הנורמטיבית

11. כפי שהוזכר לעיל, אין מחלוקת בין הצדדים על החלק העובדתי של העניין. מוסכם, כי חגורה אלכסונית במושב הנהג ברכב המדובר, היא חלק מדרישת החוק. כן מוסכם, כי המבקש חגר חגורת בטיחות, אך העביר את החלק האלכסוני שלה מתחת לבית השחי. השאלה העומדת בפנינו היא, האם צורת חגירה זו מותרת על פי תקנות התעבורה, או שמא חלה על הנוסע ברכב חובה להעביר את חגורת הבטיחות מעל כתפו, והפרתה הינה עבירה פלילית. במענה לשאלה זו, נעמוד תחילה על הסעיפים הצריכים לדיון.

12. התקנה שעומדת במרכז הדיון והעוסקת בחובה לחגור חגורת בטיחות בזמן נהיגה היא תקנה 83ב(א) ולשונה:

83ב(א) לא ינהג אדם ולא יסע ברכב מן הסוגים האמורים בתקנה 364א או בכל רכב שבו מותקנות חגורות בטיחות אלא אם כן הנוהג והנוסעים בו חגורים בחגורת בטיחות או רתומים במושב בטיחות או במושב מגביה כאמור בתקנה 83א, לפי הענין.	חובת חגירה של חגורת בטיחות
---	--

13. לפי תקנה 364א, אליה מפנה תקנה 83ב(א):

**נקודות
עיגון
וחגורות
בטיחות**

364א(א) לא יירשם רכב כמפורט בטבלה שלהלן
אלא אם כן מותקנות בו נקודות עיגון
שהותקנו בו בתהליך הייצור וחגורות
בטיחות מן הסוג האמור בחלק ג' לתוספת
השניה הכל כמפורט בטבלה שלהלן:

בחלק הרלוונטי בטבלה מצוין:

שנת הרכב	ייצור	סוגי הרכב	מיקום החגורה	סוג החגורה
1988 ואחריה			בכל המושבים ברכב	חגורות נצמדות בכל מושבי הרכב למעט רכב המסיע יותר משני נוסעים במושב האחורי. הנוסע האמצעי חייב בחגורת מתניים

סעיף (ג) לתקנה מדגיש:

**נקודות
עיגון
וחגורות
בטיחות**

364א(א) חגורות הבטיחות תהיינה, בכל עת, במצב תקין וראוי לשימוש.

14. את ההגדרה ל"חגורה נצמדת" (ול"חגורת מתניים") המוזכרת בטבלה אנו מוצאים בחלק ג' של התוספת השנייה לתקנות התעבורה (שכותרתו "תקנים, מפרטים וסימונים של מוצרי תעבורה"), בפרט 23(א):

חגורות הבטיחות לגבי כל נוסע יהיו אחת מאלה –	23(א)	חגורות בטיחות ברכב
חגורת מתניים: חגורה החובקת את חלקו הקדמי של אגן הירכיים של החוגר;		(תקנות 39ד(ג), 39ה(ד) ו- 364א(ג), (ד) ו-ה)
חגורה אלכסונית: חגורה החובקת באלכסון את חזהו של החוגר מן הירך לכתף שמנגד;		
חגורת שלוש נקודות: מערכת חגורות המעוגנות בשלוש נקודות עיגון והמהווה שילוב של חגורת מתניים וחגורה אלכסונית;		

חגורה נצמדת: חגורת מתניים, או חגורות שלוש נקודות המצוידות בסליל קפיצי לקליטת רצועת החגורה, שאינן מגביל את תנועותיו של החוגר בתנאי נהיגה רגילים.

מן הפירוט בטבלה משתמע, כי בכל מושבי הרכב למעט הנוסע האמצעי, צריכות להיות מותקנות "חגורות שלוש נקודות". משילוב ההגדרות שבתקנה 364א(א) עם אלה בפרט 23 עולה, כי בכל מושבי הרכב – ומושב הנהג בכלל – למעט הנוסע האמצעי במושב האחורי, תהיה מותקנת בין השאר גם חגורה אלכסונית, החובקת את חזה הנוסע מן הירך לכתף שמנגד. בא כוח המערער איננו חולק על עצם העובדה שיש להתקין במושב הנהג חגורה אלכסונית.

15. הציון בפרט 23 בדבר השתייכותו לתתי סעיפים 364א(ג), 364א(ד) ו-364א(ה), מתייחס לנוסח קודם של תקנה 364א (ראו תקנות התעבורה (תיקון), התשנ"א-1990,

ק"ת 5301). בתתי הסעיפים (ג)-(ה), נמצאה בזמנו הוראה להתקנת חגורות בטיחות "מהסוג האמור בחלק ג' בתוספת השניה". הערות אלה הוחלפו בתקנות התעבורה (תיקון מס' 4), התשנ"ה-1995, ק"ת 5691 (להלן: תיקון מס' 4) בטבלה מעודכנת, וההפניה לתוספת השניה הועתקה לתת סעיף (א). ואולם, לשונו של פרט 23 נותרה בשוגג ללא שינוי. טעות זו, הינה בעלת אופי טכני בלבד ומביאה לתוצאה אבסורדית של הפניה לתקנה שאינה קיימת עוד. בית המשפט מוסמך במקרים מסוג זה לתקן את הטעות בעצמו, ללא צורך בהתערבות המחוקק ואשר על כן, יש לראות את ההערה בפרט 23, כאילו מתייחסת היא לתקנה 364א(א) (ראו לעניין הטעות הטכנית ע"א 545/85 אליהו חברה לביטוח בע"מ נ' אלגריסי, פ"ד מד(2) 8, 22 (1990); ע"פ 117/66 סוכנות השרון להספקת דלק בע"מ נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד כ(2) 182, 184 (1966); אהרן ברק, פרשנות במשפט כרך ראשון – תורת הפרשנות הכללית 600-601 (1992)).

פרשנות תקנה 83ב(א)

16. לפנינו שתי אפשרויות מוצעות לפרשנותה של תקנה 83ב(א). לפי האחת, יש להבין את החובה המוטלת על הנהג והנוסעים להיות "חגורים", כלשונה ולפרש אותה בצורה מרחיבה. מאחר ומחוקק המשנה לא פירט כיצד יש לחגור, אין זה משנה אם החגורה האלכסונית עוברת מעל או מתחת לבית השחי – כל אופן חגירה ממלא את דרישת החוק (להלן: הפרשנות המרחיבה).

17. לפי האפשרות השנייה, יש לקרוא את הביטוי בתקנה בנשימה אחת – התקנה דורשת כי הנהג והנוסעים יהיו "חגורים בחגורת בטיחות" ויש לשים לב, כי לכל חגורה אופן חגירה המותאם לה. על כן, השימוש בחגורת בטיחות צריך להיעשות דווקא בדרך המיועדת לכך. ואיזוהי חגירה "נכונה" של חגירת בטיחות? עליה למדים אנו מן הסעיפים שהוצגו לעיל. תקנה 83ב(א) מציינת בפנינו כי היא עוסקת בחובת החגירה של חגורות בטיחות וכי סוגי הרכבים הרלוונטיים לתחום התייחסותה מצויים בתקנה 364א. תקנה 364א מונה את סוגי החגורות שיש להתקין ברכבים ומפנה להגדרות מפורטות של סוגים אלה לפרט 23(א). מאחר וחגורה אלכסונית מיועדת לפי סעיף 23(א) לחבוק את חזה הנוסע ולעבור מעל לכתפו – רק אם נחגרה החגורה באופן זה, יהיה הוא "חגור בחגורת בטיחות". כל שימוש אחר בחגורת בטיחות – אין שמו חגירה (להלן: הפרשנות המצמצמת).

18. מבין פירושים אלה, יש לברור את הפירוש הנכון לתקנה 83ב(א). ברירה זו תתבצע – בדומה לפרשנות התכליתית בה רגילים אנו לנקוט ביישומה של כל הוראה חוקית – בשלשה שלבים (ראו ע"פ 5097/07 פחימה נ' מדינת ישראל (לא פורסם, 25.5.2009). יוזכר, כי הגישה על פיה הוראות פליליות תתפרשנה תמיד לטובת הנאשם, נדחתה בפסיקה. ראו לעניין זה דנ"פ 1558/03 מדינת ישראל נ' אטד, פ"ד נח(5) 547, 556 (2004) (להלן: פרשת אטד); אהרן ברק "על פרשנותה של הוראה פלילית" מחקרי משפט יז 347, 348-347 (2002) ולהלן).

19. השלב הראשון הוא בחינת המשמעות המילולית של לשון התקנה. מטרתו לבדוק האם ניתן לפרש את הוראת החיקוק במספר אופנים סבירים או שניסוחה יכול לשאת רק מובן אפשרי אחד. במידה והמסקנה היא שמילולית, קיימים לתקנה פירושים אפשריים שונים, בשלב השני יש לבחון אלו מהם מגשימים את תכלית חקיקתה. לבסוף, אם ניתן להשיג את מטרת התקנה על ידי יותר מפירוש לשוני סביר אחד, העניין יוכרע, לפי הפירוש המקל ביותר עם המבקש.

פרשנות מילולית

20. תקנה 83ב(א) מטילה איסור לנסוע בכלי רכב שבו הותקנו חגורות בטיחות, אלא אם כן הנהג והנוסעים בו עושים שימוש בהן. אופן השימוש הנכון בחגורת בטיחות – הוא האופן בו נועדו החגורות לתפקד – מופיע בפרט 23(א) ועל כך יורחב להלן. השאלה העומדת במחלוקת בפנינו, היא האם איסור נסיעה בכלי רכב כאשר הנוסע לא חגור, שווה ערך לאיסור נסיעה בכלי רכב כאשר הנוסע לא חגור באופן נכון. לשם הבהרתה, יש להתייחס גם לטיבה של ההפניה לתקנה 364א וגם להקשרו הטקסטואלי של הביטוי "חגורים בחגורת בטיחות" ולמיקומו בגוף התקנה (ראו אהרן ברק פרשנות תכליתית במשפט 133, 145-146 (2003)).

21. שני הסעיפים בתקנות התעבורה – תקנה 83ב(א) ופרט 23(א) אינם מנותקים זה מזה. הקישור ביניהם נוצר באמצעות ההפניה של תקנה 83ב(א) לתקנה 364א, בה נמנים התנאים לרישומם של רכב במשרד הרישוי. בהקשר שלנו, אין עניינה של ההפניה רישום רכבים, כי אם פירוט חובת ההתקנה של חגורות בטיחות ברכב. כאמור, תקנה 364א(א) מכילה בתוכה את תוכנו של פרט 23, לאור ההפניה אליו (ומתוכו). איחוד החלקים הרלוונטיים לנו בסעיפים אלה למקשה אחת, מספק את התוכן הבא: לא יירשמו במשרד הרישוי (וכתוצאה מכך גם לא יעלו על הכביש) מכוניות ששנת ייצורן הוא 1988 או אחריה, אלא אם כן תותקן בכל מושבי הרכב למעט הנוסע האמצעי, מערכת חגורות

בטיחות המעוגנת בשלוש נקודות עיגון והמהווה שילוב של חגורת מותניים – החובקת את חלקו הקדמי של אגן הירכיים של החוגר – ושל חגורה אלכסונית – החובקת באלכסון את חזהו של החוגר מן הירך לכתף שמנגד. במושב האחורי האמצעי תותקן חגורת מותניים.

22. אם נשלב כעת דברים אלה בגוף תקנה 83ב(א) ולשם הפשטות נתייחס רק לחלקים השייכים לענייננו (קרי, מדובר ברכב פרטי ששנת הייצור שלו היא 1988 או אחריה, במושב הנהג ובחגורה האלכסונית), נוכל לנסח את האיסור בתקנה זו כך: לא ינהג אדם ברכב אשר מותקנת בו חגורת בטיחות – הכוללת חגורה החובקת באלכסון את חזהו של החוגר מן הירך לכתף שמנגד – אלא אם כן הוא חגור בחגורת בטיחות. ניסוח זה לא מותיר ספק, כי אדם יכול להיות חגור בחגורת בטיחות רק אם החגורה האלכסונית עוברת מעל הכתף ולפיכך עולה בקנה אחד עם הפרשנות המרחיבה. כל פירוש מילולי אחר ירוקן מתוכן את התקנה.

23. אכן, אין להתעלם מכך שדווקא הצבת תוכנם של תקנה 364א ופרט 23(א) בתקנה 83ב(א), היא העומדת במרכז המחלוקת. ואולם, אין בניסוח התקנה באופן האמור משום הנחת המבוקש, מאחר וקריאת שלושת הסעיפים על דרך הפרשנות המצמצמת – איננה מתיישבת עם לשונם. בא כוח המבקש מדייק וטוען, כי ההפניה לתקנה 364א נוגעת לסוגי הרכבים ולא לסוגי החגורות. גם אם נקבל פירוש זה, אין להעלות על הדעת שאין קשר בין המופע של הביטוי "חגורת בטיחות" בתקנה 364א ופרט 23, לבין המופע של "חגורת בטיחות" בתקנה 83ב(א) גופא. בחלק הראשון של תקנה 83ב(א) מצוין, כי היא מתייחסת לנוהגים ונוסעים "ברכב מן הסוגים האמורים בתקנה 364א" – קרי, מן הסוגים שיש בהם חגורות בטיחות הכוללות (בין השאר) חגורות אלכסוניות הנחגרות מעבר לכתף – "או בכל רכב שבו מותקנות חגורות בטיחות". בחלקה השני נאמר, שהנוהגים והנוסעים ברכב מן הסוגים האמורים לעיל, חייבים להיות "חגורים בחגורת בטיחות". איזוהי חגורת הבטיחות המוזכרת כאן, אם לא אותה חגורת בטיחות הכוללת (בין השאר) חגורה אלכסונית הנחגרת מעבר לכתף? ניתוק מלאכותי שכזה, בין שני חלקי התקנה מוציא את התקנה מידי פשוטה וחוטא למשמעות הלשונית של הטקסט.

24. במאמר מוסגר יצוין, כי אפילו לפי פירוש זה, "אימוץ" הפרטים מתקנה 364א(א) נעשה לפי הוראתה המפורשת של תקנה 83ב(א) ולפיכך, מתייטר הצורך לדון בהבחנה בין "הוראת חוק עונשית" ל"הוראת חוק אחרת".

25. חיזוק נוסף לדרך הפרשנות המרחיבה מצוי בתקנה 83ב(א) גופא – בביטוי "חגורים בחגורות בטיחות". ייתכן ומובנה הלשוני של המילה "חגור" לשעצמה, אינו מחויב לאופן חגירה מסוים ואולם, כפי שהטעים בית המשפט המחוזי, מחוקק המשנה דייק בדיבורו והדגיש, כי אין המדובר כאן בחובת חגירה בעלמא, כי אם בחובת חגירה של "חגורת בטיחות". אי לכך, גם השימוש שיש לעשות בחגורה האלכסונית, צריך לעלות בקנה אחד עם סיווגה ככזו. פירוש הטוען, כי בתקנה לא מופיעה הגדרה לאופן החגירה הנדרש ועם זאת מתעלם מכך שהתקנה עוסקת ב"חגורת בטיחות", רחוק מאוד מפשט הכתובים.

26. אנו מוצאים תמיכה מסוימת לפרשנות המצמצמת גם בלשונו של פרט 23(א). נשים לב לכך, שהגדרת החגורה האלכסונית, מערבת בתוכה גם הוראות שימוש ("חגורה החובקת באלכסון..."). התיאור הטכני מסתמך על אופן השימוש בה ומאותה בכך, כי זהו השימוש שחייבים לעשות בחגורה זו.

27. יפים לכאן, דבריו של השופט י' זמיר בע"פ 2940/94 לוין נ' מדינת ישראל, פ"ד מח(4) 545, 549 (1994) – שנצרך לפרשנות המושגים "פריקה" ו"טעינה" בתקנה 1 לתקנות התעבורה, כדי להכריע האם חניה לשם מסירת מסמך, הינה חניה לשם פריקה:

"מסמך, שאינו אלא נייר נידף ברוח, אינו מטען, ולכן אין טוענים או פורקים אותו. כך הוא בפי הבריות. יתכבד המערער וישאל, לא רק פקח עירוני, אלא כל אדם מן הרחוב, אם ההיתר להחנות מכונית לצורך פריקה או טעינה כולל גם פריקה של דף נייר. ואם כך הוא בפי הבריות, חזקה שלכך נתכוון המחוקק. די בכך כדי לומר שהמערער לא כיוון לדעת המחוקק".

28. מבחן "האדם מן הרחוב" מוביל במקרה שלנו לתוצאה הזוהה לאמור לעיל. בפי הבריות, לחגור בחגורת בטיחות משמעו לחגור בה כשהצד האלכסוני שלה עובר מן הירך לכתף שמנגד ולא מתחת לבית שחי. תשובה זו, ישיב גם אדם שלא עיין מימיו בתקנות התעבורה.

29. על אף כל האמור לעיל, נכון אני לקבל בדוחק את הטענה, כי ניתן לפרש את תקנה 83ב(א) כך, שלפחות מבחינה מילולית היא תוכל לשאת את הפרשנות המרחיבה. אפשר להתחשב בהקשר זה הן בטיעון, שתקנה 83ב(א) לא ציינה "ברחל בתך הקטנה", כי הנהג והנוסעים חייבים להיות "חגורים בחגורת בטיחות מן הסוגים האמורים בתקנה

364א". נימוק דומה ניתן להעלות בנוגע לניסוחו של פרט 23, בו אמנם מוזכרת החובה להתקין חגורות בטיחות באופן מסוים, אך לא נאמר בו במפורש, כיצד יש לחגור בחגורה זו בפועל. כאמור, סברות אלה רחוקות מן המובן הפשוט של הטקסט ואינן מתיישבות בנקל עם לשון התקנה. ואולם, הגם שהפרשנות המרחיבה יוצרת חוסר קוהרנטיות בין הסעיפים, אין היא מעקרת את הכתובים מכל וכל. לפיכך, אנו בכל זאת יכולים לעבור לשלב הפרשנות הבא מתוך הנחה שתקנה 83ב(א) יכולה לשאת מספר פירושים לשוניים (ראו רע"פ 7451/07 מדינת ישראל נ' אהרונוביץ (לא פורסם, 2.6.2008); ע"א 165/82 קיבוץ חצור נ' פקיד שומה רחובות, פ"ד לט(2) 70, 74 (1985)).

פרשנות תכליתית – סעיף 34כא

30. שיקול דעתו של השופט בהכרעה בין שני פירושים מילוליים אפשריים של הוראה עונשית מונחה על ידי כלל ברירת הדין המצוי בסעיף 34כא לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין). תחילה, יש לקבוע האם הפירושים המילוליים של תקנה 83ב(א) סבירים לפי תכליתה. באם נמצא, כי קיימים יותר מפירוש לשוני אחד המגשים את תכלית התקנה – דינו של המבקש יוכרע על פי הפירוש המקל ביותר (ראו דנ"פ 10987/07 מדינת ישראל נ' כהן (לא פורסם, 2.3.2009) (להלן: פרשת כהן); פרשת אטד, בעמ' 557-556); ע"פ 8573/96 מרקדו נ' מדינת ישראל, פ"ד נא(5) 481, 500 (1997)).

31. על פי המבחנים המקובלים בפסיקה, תכליתו של דבר חקיקה מורכבת משניים – תכלית סובייקטיבית, המשקפת את כוונת יוצר החוק והנלמדת בין השאר מן ההיסטוריה החקיקתית של התקנה וכן ממיקומה והשתלבותה בהוראות החקיקתיות האחרות הנוגעות לעניין (ראו בג"צ 4769/90 זידאן נ' שר העבודה והרווחה, פ"ד מז(2) 147, 160-161 (1993); פרשת כהן; פרשת אטד, בעמ' 557). ותכלית אובייקטיבית, המשקפת את הערכים ועקרונות היסוד העומדים בבסיס שיטת המשפט מבחינה נורמטיבית (בג"צ 953/87 פורז נ' ראש עיריית תל-אביב-יפו, פ"ד מב(2) 309, 329 (1988); פרשת כהן; פרשת אטד, שם). במקרה דנן, שתי התכליות עולות בקנה אחד ושוללות לחלוטין את הפרשנות המרחיבה שהוצעה על ידי בא כוח המבקש.

תכלית סובייקטיבית – שימוש בטיחותי בחגורת בטיחות

32. כדי להתחקות אחר כוונת מחוקק המשנה בתקנה 83ב(א), נחזור ונעיין בתנאים לרישום רכב בתקנה 364א. תנאים אלה, משקפים את סטנדרט הבטיחות שמציב מחוקק המשנה ליצרני הרכבים באשר לצורת החגורה (חגורות הבטיחות חייבות כמובן לעמוד גם בדרישות תקן, כאמור בפרט 23(ב)). סטנדרט זה איננו בהכרח הסטנדרט המקסימלי ובהחלט ייתכן, שבאמצעות התקנת מערכות חגורות משופרות, ניתן להשיג רמת בטיחות גבוהה יותר. יתר על כן, כפי שניתן לראות בחלקיה האחרים של הטבלה שבסעיף 364א, סטנדרט הבטיחות של תקנות התעבורה לא היה זהה תמיד, כי אם הועלה עם השנים. במושבים האחוריים של רכב ששנת ייצורו היא 1985, לא הותקנו חגורות "3 נקודות" נצמדות. ואולם, גם כאשר דרישות הבטיחות הוחמרו לגבי רכבים חדשים, נסיעה במכוניות הישנות לא נאסרה.

33. הוראות תקנות התעבורה קובעות אם כן, רף בטיחות מנדטורי. רף זה איננו חל על כל המכוניות באופן שווה ואף איננו מבטיח כי מערכת החגורות שהותקנה ברכב, מספקת את ההגנה הטובה ביותר שניתן להשיג באמצעות חגורת בטיחות. כמו כן, אין להסיק ממנו כי כל חגורת בטיחות המצויה מתחת לרף זה איננה בטיחותית כלל. כל שקבוע ברף זה, הוא הסטנדרט המינימלי להתקנת חגורות בטיחות בכלי רכב שהתקבל על דעת מחוקק המשנה (להלן: רף ההתקנה) (בתקנות התעבורה מופיעות הוראות דומות, בהן נקבעו דרישות מינימום לרישום כלי רכב במשרד הרישוי. ראו למשל, תקנה 330א לגבי מערכות למניעת נעילת גלגלים ותקנה 330ב, על חובת התקנה של מערכות בקרת יציבות).

34. ההסדר החקיקתי הקבוע בתקנה 83ב(א) מתבקש ישירות מן החובה להתקין חגורות בטיחות ברכב. התקנת מערכת בטיחות – טובה ככל שתהיה – הינה תנאי הכרחי אך איננו מספיק כדי להבטיח את שלום הנוסעים. מימוש הפוטנציאל מתאפשר אך ורק על ידי שימוש נכון במערכות אלה. ואכן, המחוקק לא היה מעוניין להותיר את שאלת השימוש בחגורת בטיחות, לשיקול דעתם של הנהג והנוסעים. בעוד ההוראה בתקנה 364א מופנית למשרד הרישוי, ליצרני מכוניות ולמשווקים, תקנה 83ב(א) פונה ל"משתמש" ואוסרת לנהוג או לנסוע ברכב שבו הותקנו חגורות בטיחות, אלא אם כן הם מוציאים מן הכוח אל הפועל את הפוטנציאל הגלום במערכות ההגנה של הרכב – או במילים אחרות, "חגורים בחגורת בטיחות".

35. כאמור, מטרת ההפניה לתקנה 364א הינה לחייב את הנוסעים לעשות שימוש בחגורות המותקנות בכלי הרכב, באופן בו הן נועדו לשמשם, כאמור בפרט 23(א). הווי אומר, בדומה לחובה הבסיסית של התקנת מערכות בטיחות ברכב, קבע מחוקק המשנה

בתקנה 83ב(א) רף בטיחות, גם בנוגע לשימוש בהן (להלן: רף השימוש). כפי שכבר צוין, סטנדרט התקנת החגורות בפרט 23(א) כורך בתוכו במידה רבה גם את סטנדרט השימוש בהן – חגורות הבטיחות מוגדרות בו גם על פי דרך השימוש ולא באמצעות פירוט טכני בלבד. סוג החגורה מכתוב את דרך הפעלתה ועל כן, תוכנו של רף השימוש, תלוי ברף הבטיחות. על אף שכאמור, מחוקק המשנה אינו דורש להתקין בכל כלי הרכב את מערכת חגורות הבטיחות הטובה והמתקדמת ביותר, סטנדרט ההתקנה שכן נקבע בתקנות, מחייב את הנוסע לחגור בדרך המתחייבת ממנו ובדרך זו בלבד.

36. בדומה לאמור לגבי רף ההתקנה, גם רף השימוש קובע את הסטנדרט המינימלי לאופן חגירת חגורות הבטיחות. ייתכן לפיכך, כי קיימים מגוון אופנים אחרים בהם ניתן לעשות שימוש בחגורת הבטיחות, אך רף השימוש מחייב לחגור דווקא באופן הקבוע בפרט 23(א), מאחר ובו נמצאות "הוראות הפעלה" לחגורות בטיחות, המפרטות מהו השימוש המיועד שלהן. נוכח זאת, הנחת המחוקק היא, כי אופן השימוש הקבוע בפרט 23(א) הינו הבטוח ביותר (חריגים המוסדרים באמצעות תקנות 83א ו-83ג לתקנות התעבורה, אינם נוגעים לעניין). צורת חגירה אחרת יכולה לספק רמת הגנה מסוימת ולהיות עדיפה למשל על מצב, בו הנוסע איננו חגור כלל. יתר על כן, לא ניתן לשלול לחלוטין את האפשרות, כי ישנן "הוראות הפעלה" בטוחות יותר לחגורות בטיחות ולסתור את ההנחה האמורה. ואולם, אין בטענות אלה כדי לסייע למבקש.

37. אפשרות הבחירה בין רמות הבטיחות לא נתונה להחלטתו של הנוסע ברכב ואף אין בידיו כל אפשרות להעריך את מידת ההגנה שמספק אופן חגירה כזה או אחר, לא כל שכן להשוותה לרף השימוש הקבוע בתקנות. משכך, המדד הבלעדי עליו יכולה להתבסס התנהגותו של הנוסע הוא רף השימוש שנקבע בתקנות. על המבקש היה להסיק בעקבות מחוקק המשנה, כי לפי החוק הקיים, העברת חגורת הבטיחות האלכסונית מעל הכתף, הינה דרך בטיחותית יותר לחגור בחגורת הבטיחות. גם אם נכונה הטענה, כי העברת החגורה מתחת לבית השחי בטיחותית גם היא, המבקש חייב היה להניח כי זוהי דרך שימוש בטיחותית פחות מזו הקבועה בתקנות, וכי היא מצויה מתחת לרף השימוש. בכך שהמבקש לא עמד ברף זה, הופר האיסור הקבוע בתקנה 83ב(א).

תכלית טובייקטיבית – היסטוריה חקיקתית

38. אבן בוחן נוספת המחזקת את הגישה, לפיה תכליתה הסובייקטיבית של תקנה 83ב(א) תואמת את הפרשנות המצמצמת, מצויות בניסוחה של תקנה 83ב(א) בגלגולה הקודם. מן הניסוח עולה, כי ההפניה לתקנה 364א מתייחסת גם – ואולי בעיקר – לסוגי

חגורות הבטיחות המוזכרות בה. עד תיקון מס' 4 בתקנות התעבורה, מיום 13.7.1995, לשונו של סעיף (א) היתה:

83ב(א) לא ינהג אדם ברכב נוסעים פרטי, ברכב פרטי דו-שימושי, במונית, ברכב מסחרי אחד ששנת ייצורו 1969 או לאחריה וברכב מסחרי בלתי אחד ששנת ייצורו 1976 או לאחריה אלא אם כן הוא וכל נוסע היושב במושב הקדמי חגורים בחגורת בטיחות מן הסוג האמור בתקנה 364א או רתום בהתקן ריסון כאמור בתקנה 83א, לפי הענין [הדגשה שלי, ס. ג.].	חובת חגירת חגורת בטיחות
--	---

(ראו תקנות התעבורה (תיקון מס' 5), התשנ"ג-1993, ק"ת 5518).

39. לאחר התיקון, קובצו סוגי הרכב על סוגי החגורות המותקנים בהם, בטבלה שנוספה לתקנה 364א. בעקבות זאת, הוחלף הפירוט ברישא תקנה 83ב(א) בהפניה לתקנה 364א (תיקון מס' 4). מאחר ובנוסח החדש צוין במפורש, כי הנוהג והנוסעים צריכים להיות "חגורים בחגורת בטיחות" – לא חזר מחוקק המשנה להפנות לאותה תקנה ממש, רק כדי להבהיר כי מדובר באותן חגורות בטיחות, מן הסוג האמור בתקנה 364א. פשיטא, שלא היה בכוונת המחוקק לנתק מושגית בתיקון מס' 4, בין "חגורות בטיחות" בתקנה 83ב(א) לתקנה 364א, המסבירה בפרוטרוט (באמצעות פרט 23א) מושג זה בדיוק.

תכלית אובייקטיבית

40. גם בחינת התכלית האובייקטיבית של תקנה 83ב(א), חוזרת לסוגיית בטיחות הנוסעים ולשאיפת המחוקק להקטין ככל שניתן את הנזק שעלול להיגרם לנוסע, בכל מקרה של תאונה או פגיעה בכלי הרכב. שקלול כלל הגורמים והאינטרסים המעורבים בגיבוש סטנדרט בטיחות, הביא לקביעת רף השימוש בתקנות התעבורה. אינטרס ההגנה על שלום הנוסעים, מחייב לקבוע בחוק, לא רק מהן מערכות הבטיחות שיש להתקין

בכלי הרכב, כי אם גם כיצד יש להשתמש במערכות אלה. חריגה מהוראות המחוקק, מעמידה את הנוסעים בסיכון ולפיכך חייבת להיות מלווה בסנקציה עונשית.

סוף דבר

41. אם כן, תכליתיה של תקנה 83ב(א) – הן הסובייקטיבית והן האובייקטיבית – חופפות זו לזו. הלכך, גם לו קבענו כי הפרשנות הדווקנית אותה מציע בא כוח המבקש, סבירה מבחינה לשונית, נוכח האמור אין היא מתיישבת עם תכלית התקנה. אופני השימוש בחגורות הבטיחות כאמור בפרט 23(א), קובעים את רף השימוש על פי דרישת מחוקק המשנה. הפירוש הסביר היחיד שמגשים את תכלית הדין בתקנה 83ב(א) הוא זה, המחייב לחגור חגורת בטיחות אלכסונית מעל הכתף. משכך, אין המקרה שבפנינו נכנס בגדרי סעיף 34כא לחוק העונשין, והפרשנות המקלה עם המבקש איננה יכולה להתקבל.

42. אמור מעתה, לאור פרשנותה התכליתית של תקנה 83ב(א), ככל שהדבר נוגע לענייננו – על הנהג והנוסעים ברכב חלה חובה לחגור חגורת בטיחות מן הסוגים האמורים בתקנה 364א, בצורה תקנית – כמתואר בפרט 23(א). בין השאר, החגורה האלכסונית חייבת לחבוק את חזהו של החוגר מן הירך לכתף שמנגד. העובר על הנחיה זו, איננו "חגור בחגורת בטיחות" על פי תקנות התעבורה – הוא מבצע עבירה פלילית וצפוי לעונש הקבוע בחוק.

43. לאחר הדברים האלה ראוי להפנות את תשומת לב המחוקק, כי יש מקום לניסוח מחדש הן של תקנה 83ב(א) שעמדה במרכז הדיון והן של תקנה 364א. כפי שהוזכר לעיל, לאורך השנים בוצעו כמה וכמה שינויים בתקנות אלה. בשל כך, המתכונת בפניה אנו ניצבים כיום, מקשה על הבנת הוראות החוק ועל יישומן. הגם שאין בכך כדי לרוקן מתוכן הוראות אלה, עריכת התקנות מחדש, תפשט במידה ניכרת את קריאתן, תסייע לנהג ולנוסעים ברכב להגשים את ההנחיות של תקנה 83ב(א) ותמנע ניהול הליכים משפטיים נוספים בסוגיה זו בעתיד.

44. סוף דבר, אציע לחבריי לדחות את הערעור.

השופט א' א' לוי:

אני מסכים.

ש ו פ ט

השופטת ע' ארבל:

אני מסכימה.

ש ו פ ט ת

לפיכך הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט ס' ג'ובראן.

ניתן היום, א' בתמוז התשס"ט (23.6.2009).

ש ו פ ט

ש ו פ ט ת

ש ו פ ט